

3. Salyo H.F., Junior. How to teach future economists // Oklahoma Science and Education Review. – 2002. – N12 (3). – P.32-48.

Анотація

В.Г.Марцінюк

Учебные технологии подготовки будущих менеджеров в вузах США

Данная статья рассматривает основные модели подготовки будущих менеджеров в высших учебных заведениях США. Анализируются основные методы и технологии американской педагогики высшей школы.

Ключевые слова: кейс-метод, метод лекций, самостоятельное обучение, модель обучения.

Summary

V.G.Martsyniuk

Educational Technologies of Preparation of the Future Managers of Higher Educational Institutions of the USA

The article deals with the main models of the future managers education in higher educational institutions of the USA. The main methods and technologies of the American high school pedagogics are analyzed.

Key words: case study, lection study, self-paced study, educational model.

Дата надходження статті

„17” травня 2008 р.

УДК 908 (477) (045)

Л.В.МАФТИН,

кандидат філологічних наук, доцент
(м. Чернівці)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

У статті розглядаються основні проблеми розвитку українознавства на сучасному етапі, аналізуються різноманітні підходи до ключових теоретико-методологічних проблем, наголошується його місце і роль у розбудові національної системи освіти, відродженні національних цінностей.

Ключові слова: українознавство, народознавство, краєзнавство, суспільствознавство, історія, освіта, українська національна школа.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Наукові розвідки останніх десятиліть у царині українознавства засвідчують різноманітність проблематики і певні дискусійні моменти в обґрунтуванні й трактуванні окремих теоретико-методологічних питань.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Філософсько-методологічним засадам українознавства присвячені праці П.Кононенка, Л.Токаря, В.Баранівського, Я.Калакури, В.Крисаченка, Г.Філіпчука; українознавство у розвитку національного шкільництва, вітчизняної педагогічної думки – предмет досліджень Б.Ступарика, В.Майбороди, О.Сухомлинської, Т.Усатенко, Т.Завгородньої, І.Зайченка; аналіз центрів українознавства подано у працях С.Денисюка, В.Сніжка, Я.Радевича-Винницького, О.Таланчук, М.Жулинського; методичні аспекти українознавства як навчальної дисципліни розглядаються М.Стельмаховичем, Р.Скульським, О.Король, А.Богущ, Н.Лисенко, С.Стефанюк, Л.Яресько; аксіологічні виміри українознавства, його місце, роль у вихованні національно свідомої особистості, досліджують О.Вишневський, Ю.Руденко, П.Ігнатенко, П.Поплужний та ін.

Разом з тим, питання систематизації проблематики сучасного українознавства, акцентації окремих методологічних засад, належного термінологічного осмислення залишається актуальним, оскільки дозволяє виокремити основні тенденції та окреслити подальші перспективи його розвитку.

Формулювання цілей статті... Тож метою пропонованої статті ми ставимо проаналізувати сучасні підходи до проблем українознавства як науки і навчальної дисципліни та акцентувати термінологічний дискурс вираження.

Виклад основного матеріалу... Ключовою проблемою українознавства, яка певним чином обумовлює й інші проблеми, є проблема наукового дискурсу, термінології, статусу, власне, правомірності існування самої назви. „Народознавство чи українознавство?”, „Етнографія і українознавство”, „Обережно: українознавство!...”, „Чи потрібне українцям українознавство?” – основні питання багатьох науково-публіцистичних публікацій останніх років. На думку директора Науково-дослідного Інституту українознавства П.Кононенка, – „Українознавство завжди поставало наукою та енергією етики й естетики, любові і добротворчості, боротьби за волю і гармонійності світосприйняття й почуттів та інтелекту, національного й загальнолюдського, а тому й постало синтезом знань всіх граней сутності та

еволюції України й світового українства, бачених в цілісності генетичного коду, життєвих доріг і долі, у здійсненні визначеної Природою історичної місії” [4, 8]. Отже, в основу концепції українознавства як цілісної системи інтегративної науки, авторами покладено положення про цілісність розвитку народу, взаємопов'язаність центрів: історія, мова, природа, культура, держава, історична місія та ін., універсальність як певне органічне поєднання, синтез досліджень, які займаються вивченням України в усіх часопросторових вимірах і різноманітних гранях буття. З огляду на це П.Кононенко, Л.Токар, В.Баранівський вважають дискусійною практику диференціації деякими науковцями таких складових частин, як краєзнавство, суспільствознавство, народознавство тощо, наголошуючи на тому, що вони є важливими реаліями, але „самі по собі не існують і не розкриваються, частинами цілісної оболонки, ядром якої є загальнонародна єдність” [4, 9].

У контексті розуміння українознавства як „гармонії всіх підсистем”: історії, суспільно-політичних, гуманітарних, природничих галузей науки, які взаємопроникають у контексти досліджень, усвідомлення українознавства як цілісності, – диференціація народу за етнічними, світоглядними, конфесійними чи якимось іншими чинниками виглядає вкрай небезпечною, оскільки у політичному сенсі працює не на об'єднання, а на роз'єднання ставить під сумнів саме українознавство як науку, як методологію політичного, суспільного, освітнього, культурного життя держави. Тому українознавство „має йти від частин до цілісності, бо тільки за цієї умови усвідомимо, що є сутністю феномена Україна” [4, 52]. Деяких уточнень потребує проблема тотожності й відмінності понять народознавство, етнографія, етнологія, україністика, краєзнавство тощо.

Передусім це стосується україно- та народознавства, трактування яких у науковій літературі дещо неоднозначне. Народознавство, за визначенням П.Кононенка, – „наука, що досліджує етнічні спільноти на предмет визначення специфічних ознак функцій, виявлення їх змісту та закономірностей процесу становлення з погляду забезпечення етносу” [4, 101]. А.Богущ, Н.Лисенко трактують народознавство як історичну науку, яка „вивчає культуру народів світу, їх походження, розселення та культурно-побутові взаємовідносини, які відображають багатогранне життя народу, нації” [1, 401]. С.К.Стефанюк говорить про народознавство як про „сукупність поглядів науковців та респондентів на особливості культурно-традиційного побуту, самотності матеріальної та духовної культури етносу, законів розвитку суспільства, роль і місце людини в житті” [8, 251], українознавство ж нею визначається як „галузь історичної науки, що займається вивченням походження народів, процесу їх розвитку, світоглядної культури, ментальності, звичаєвого права” [8, 252]. Український педагогічний словник за редакцією С.Гончаренка трактує народознавство як „термін, який з кінця ХХ ст. вживається як синонім етнографії” [2, 227].

Для П.Ігнатенка властиве широке розуміння народознавства, у своєму визначенні вчений відмічає багатогранний, різноплановий аспект змістового наповнення терміна: „Рідна мова, історія, краєзнавство, етнографія, народна педагогіка, народний календар (включаючи народно-релігійні свята й урочистості, природні явища й події річного циклу), народні моральні принципи, усна народна творчість, обряди звичаї, народні символи й національна символіка – все це вбирає одне багатогранне й містке слово „народознавство”” [3, 2]. І.Сявавко, Г.Горинь, О.Жовнір, С.Павлюк вважають, що народознавство повинно включати тільки народну традиційну культуру. Зокрема, у Програмі для середньої загальноосвітньої школи: Українське народознавство (1-11 класи) за ред. директора інституту народознавства НАН України С.Павлюка автори під народознавством розуміють „ту галузь гуманітарної науки, яка дає знання про особливості духовної й матеріальної культури народу, нації (етнографічної спільності), що знайшла своє відображення в традиції” [6, 4]. Як бачимо, у науковій думці й щодо народознавства немає єдності: його тлумачать і у широкому, і у вузькому значенні, нерідко ототожнюють з етнографією чи українознавством, яке також часто трактують виключно з позицій етнографізму. Дискусійні моменти народознавства, дещо обмежене врахування сучасних етнокультурних реалій обумовлюють сучасне українознавство як науку, цілісну систему знань про Україну.

Погодимось із думкою окремих дослідників про те, що проблема статусу сучасного українознавства, перш за все, лежить у політичній площині, адже „старий (зокрема комуно-імперський) світ не хоче визнавати нашої України як самостійної нації-держави, рівної іншим суверенним націям державам, ні світового українства як цілісності, що творить матеріальну й духовну культуру її на терені Батьківщини, та ще в 64 країнах планети та є незмінною частиною цілісного вселюдства” [5, 7].

Зауважимо, що досвід минулого подає нам прекрасні уроки державотворення на українознавчих засадах, зокрема, саме українознавство стало фундаментом українського відродження 20-х років минулого століття. Громадсько-політична, просвітницька, наукова, освітня діяльність М.Грушевського, С.Єфремова, І.Огієнка, І.Стешенка, С.Русової, В.Вернадського репрезентують українознавство як „філософію і політику української держави”. Перший президент УНР М.Грушевський неодноразово наголошував на українознавчій спрямованості і наукових розвідок, активно підтримував впровадження у науковий обіг терміна українознавство, обґрунтовуючи „поняття українознавства, як дослідження

минулого і сучасного українського народу, його властивостей і особливостей, його території і різноманітних умов, які впливають на життя і розвиток” (див. працю „Розвиток українських досліджень у ХХ столітті і вияв у них основних питань українознавства”). Ініціюючи структуру Академії наук: історико-філологічне, фізико-математичне, соціально-економічне відділення, її президент Вернадський особливо виокремлював відділ українознавства. Він вважав, що всі наукові дослідження різних сфер буття розвитку людини й людства повинні бути співвіднесені з досягненнями світової науки, і обов'язково розглядатись крізь призму інтересів України [5, 6].

У контексті сказаного стає зрозумілою позиція деяких сучасних науковців, державних чиновників щодо суспільного, наукового, освітянського статусу українознавства, яке намагаються обмежити елементами фольклору, етнографії, крає-суспільство-народознавства тощо.

Дискусії щодо українознавства вимагають чіткої аргументації і специфіки українознавства як науки, його методологічних засад, складових частин, взаємозв'язку з іншими науками. Академік П.Кононенко краєзнавство, народознавство, суспільствознавство, країнознавство розглядає як „елементи українознавства” [4, 86], зазначаючи, що, наприклад, основним завданням краєзнавства є вивчення рідного краю, а предметом вивчення – конкретний регіон.

Термін суспільствознавство історично детермінований, енциклопедичні видання 60-х рр. минулого століття трактують його як „вчення про розвиток суспільства, закономірності комуністичного будівництва”, змістом визначають „філософські й економічні основи марксизму-ленінізму” [11, 196], у 90-ті рр. змістом суспільствознавства, за відповідними словниками, є „типи соціальних систем, форми соціальної організації суспільства, що склалися у процесі історичного розвитку”. Щодо взаємозв'язку українознавства й історії, то науковці вважають, що „історія й українознавство не тільки не „конкурують” між собою, не підміняють і не дублюють одне одного, а взаємно доповнюють, збагачують суміжні, або порубіжні знання. Українознавство, виходячи зі свого предмета вивчення, спирається на знання з історії, як, до речі, й інших дисциплін, додає до них новий, невідомий пласт знань про ті сторони буття суспільного розвитку, які ні історична, ні інші науки не вивчають” (детальніше див. у публікаціях Я.Калакури). Цієї ж думки дотримується І.П.Кононенко: „українознавство не претендує ні на замітника, ні на дублера історії, мовознавства, природознавства, культурології, філософії, психології, релігієзнавства, політології тощо. Воно – синтез та інтегратор досліджень і відкриттів усіх наук, котрі займаються Україною й світовим українством; його мета – дати цілісний образ України в усіх гранях та часопросторових вимірах її буття та перспектив” [5, 9].

Актуальною проблемою сучасного українознавства залишається не тільки проблема відродження терміна, але й об'єктивна необхідність впровадження у навчально-виховний процес навчальних закладів всіх типів. Незважаючи на державні рішення щодо оновлення національної системи освіти, українознавство, на жаль, так і не отримало відповідного статусу як навчальна дисципліна, хоча і колишні, і нинішні керівники держави висловлювали певні конкретні пропозиції з цього приводу. Так, звертаючись до учасників міжнародної науково-практичної конференції „Роль вищих навчальних закладів (інституцій) у розвитку українознавства” (Київ, 1992 р.) Президент України Л.Кравчук зауважив, що розробка рекомендацій „теоретичного та організаційного характеру по впровадженню українознавства як політики і філософії нашої молоді держави в систему освіти, науки, культури, мистецтва, родинного виховання буде сприяти дальшому поступу у творенні українського суспільства на засадах правди, добра і справедливості” [7, 6]. Л.Кучма також вважав українознавство вагомим чинником духовності нашого народу, дієвим рушієм його національної визначеності, гідності і самосвідомості. У своєму зверненні (Київ, 1997) до колективу інституту українознавства він наголосив на вагомості і своєчасності виконання національної програми „Українознавство в системі науки, освіти, культури”, підкресливши, що це „збагатило науковий і освітній простір, підготувало плідний ґрунт для введення українознавства до базового змісту освіти, піднесення патріотичного виховання громадян України” [7, 6]. Указ Президента України В.Ющенка від 24.11.2005р. „Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства” одним із пріоритетних завдань центральних та місцевих органів виконавчої влади виокремлює „розвиток культури і духовності українського суспільства” і у відповідності з цим у пункті 2 передбачає проект загальнодержавної програми дій, яка скерована на вирішення багатьох питань, пов'язаних з українознавчими вартостями.

Прийнята урядом Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХ століття) перш за все проголошує національну спрямованість освіти, збереження та розвиток культури українського народу, тим самим підтверджуючи широке коло вивчення українознавства, яке „покликане дати учням глибоке і міцне знання з етнічної історії України та етногенезу українців, сформуванню уявлення про особливості традиційної української культури та культури національних меншин, характер сучасних етнічних процесів в Україні та за рубежом” [9, 311].

Статус українознавства як навчальної дисципліни став більш визначеним у кінці 90-х рр. минулого століття. Колегія Міністерства освіти України (27.12.1997) ухвалила ввести українознавство до державного стандарту освіти як окрему навчальну дисципліну, як методологію та філософію вивчення

всіх освітніх предметів. За цією пропозицією Кабінет Міністрів України прийняв Постанову про державний стандарт освіти (5.08.1998), де українознавство уже виокремлювалось як окремих предмет і вводилось до навчальних планів усіх навчально-виховних закладів з 1.09.2001р.

Висновки... Творчий пошук науковців, учителів-практиків сприяв появі навчально-виховних програм з українознавства, підручників, методичних розробок, різноманітних виховних концепцій тощо. У багатьох загальноосвітніх школах Київської, Чернівецької, Херсонської та ін. областей впроваджено уроки українознавства, чимало вищих навчальних закладів України відкрили кафедри українознавства, започаткували підготовку вчителів українознавства.

Однак сьогодні спостерігаємо зворотні тенденції: Постанова Кабінету Міністрів України від 5.08.1998 і донині не виконана, шкільне українознавство у багатьох випадках зводиться до факультативних курсів, і навчальні плани з року в рік скорочують кількість годин, закриваються відповідні спеціальності тощо. Тому подальша доля українознавства перш за все залежать від належного його осмислення й дієвої підтримки на державному рівні, прийняття відповідних рішень і здійснення контролю за їх виконанням. У сучасних умовах надзвичайно важливим є не тільки активний розвиток, але й належний захист національних засад освіти, „наснаженість українським змістом державних освітянських стандартів”, і, відповідно, активний розвиток українознавства і як наукової системи, і як системи виховання й навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2002. – 407 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Ігнатенко П. та ін. Спроби концепції педагогіки народознавства // Освіта. – 1990. – 27 липня.
4. Кононенко П.П. Українознавство: Підручник для вищих навчальних закладів. – К.: Міленіум, 2006. – 870 с.
5. Кононенко П.П. Українознавство тисячоліття // Українознавство. – 2001. – Число 1. – С. 4-10.
6. Концепція вивчення українського народознавства в сучасній національній школі // Програми для середньої загальноосвітньої школи. Українське народознавство 1-11 класи. – К.: Перун, 1998. – С.3-7.
7. Навчально-виховні програми з українознавства. – К.: Знання України, 2001. – 330 с.
8. Стефанюк С.К. Практичне народознавство (Національне виховання): Навчальний посібник. – Харків: ББН, 2002. – 262 с.
9. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: Навчально-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 336с.
10. Новий тлумачний словник української мови: У 4-х т. / Уклад. В. Яременко, О.Сліпущко. – К.: Видавництво „Аконіт”, 1999.
11. Українська радянська енциклопедія: у 16 т. – К., 1962.

Анотація

Л.В.Мафтын

Современные подходы к проблеме украинознания

В статье рассматриваются основные проблемы развития украинознания на современном этапе, анализируются различные подходы к ключевым теоретико-методологическим проблемам, подчеркивается его место и роль в развитии национальной системы образования, возрождении национальных ценностей.

Ключевые слова: *украинознание, народознавание, краеведение, обществознание, история, образование, украинская национальная школа.*

Summary

L.V.Maftyn

Modern Approaches to the Problem of Ukrainian Study

The main problems of development of Ukrainian study at the modern stage are examined. Different approaches to the key theoretical-methodological problems are analyzed. Its place and role in the development of the national system of education, revival of the national values are outlined.

Key words: *Ukrainian study, folk study, local country study, society study, history, education, Ukrainian national school.*

Дата надходження статті

„11” березня 2008 р.